

Dr. Vinkler Elemér (1909–1996)*

Egy nagyívű pályát bejárt tudós professzortól veszünk végső búcsút. Vinkler Elemér professzort búcsúztatjuk, akinek jelentős része volt a Szegedi Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Kara egyik intézetének, a Gyógyszerészi Vegytani Intézetnek – a jelenlegi Gyógyszerkémiai Intézetnek – a megalapításában, az Intézet kutatási profiljának kialakításában, máig is élő témák indításában, gyógyszerész nemzedékek képzésében, továbbképzésében, nevelésében.

A felsoroltak közül csupán egy-egy önmagában is maradandó emberi és tudományos értéket létrehozó munkálkodás. Vinkler professzornak munkássága azonban több olyan eredményt is hozott, mely kihatásában hazánkban is túlmutató jelentőségű. Életútja, tanítóinak és tanítványainak sorsa történelmünknek, egyben a két szegedi egyetemnek mérföldköveit is mutatja.

Vinkler Elemér 1909. szeptember 30-án született Szabadkán. A család 1921-ben költözött Szegedre. Ez az év a Kolozsvári Egyetem Szegedre telepítésének éve is.

Vinkler Elemér a Szegedi Tudományegyetemen végezte tanulmányait az 1930–1935 időszakban. Kerek fél évszázadon át, 1979 nyarán történt nyugdíjbavonulásáig ezen az Egyetemen volt hallgató, doktorandusz, oktató, majd intézetigazgató professzor.

1932-ben gyógyszerészi oklevelet szerzett, 1935-ben vegyészdoktor lett. Doktori értekezésében Széki Tibor professzornak, a Ferencz József Tudományegyetem I. sz. Kémiai Intézete vezetőjének és Bruckner Győzőnek, az Intézet akkori tanársegédének mond köszönetet.

A világ szerves kémiájában jól ismert három név, a szabadkai születésű Vinkler Elemér, a Kolozsvárott született Széki Tibor – aki még a Szegedi Tudományegyetem jogelődjén, a Kolozsvári Egyetemen lett magántanár – és a Késmárkon született Bruckner Győző – szegedi együtt szereplése igen jellemző adata történelmünknek. Széki Tibor később az Eötvös Loránd Tudományegyetem Szerves Kémiai Tanszékének lett vezetője, majd őt követte ott Bruckner Győző professzor.

Vinkler Elemér két igen jelentős téma-terület, az izokinolinok kutatásának és az N → O acilvándorlás vizsgálatának egyik első hazai művelője volt. Később a kutatások, mind az izokinolinok, mind az acilvándorlás területén hazánkban több helyen évtizedeken át folytatódtak, és jelentős eredményeket hoztak.

Egy 1939-ben közölt dolgozatának címe: „Spasmolytikus hatású isochinolin-bázisok szintézisére vonatkozó újabb vizsgálatok. Néhány új megfordítható N → O acilvándorlásról” [Magyar Kémiai Folyóirat 45, 147–155 (1939)]. A dolgozat szerzői Vinkler Elemér és Bruckner Győző. A közlemény irodalmi hivatkozásaiban találkozhatunk Krámlí András és

Fodor Gábor, az Intézet akkori munkatársai ezen – Szegeden akkor igen behatóan kutatott – témákra vonatkozó munkáival. Az Intézet igazgatója mai egyetemünk névadója, az akkor már Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert volt.

Vinkler Elemér 1938–39-ben a világhírű Mannich professzor munkatársaként egy évet töltött a Berlini Egyetem Gyógyszerészi Intézetében. Hazatérése után, 1943-ban „Szerves kémiai módszertan” tárgykörből egyetemi magántanári képesítést szerzett. A szerves kénvegyületek szintézise, szerkezetmeghatározása és reakciómechanizmus vizsgálata területén igen jelentős új kutatási témát kezdett.

Az országban végrehajtott átszervezések következtében – a többi hazai orvostudományi egyetem megalakulásához hasonlóan – 1951-ben Szegeden is Orvostudományi Egyetem létesült. Vinkler Elemér az ekkor szervezett Gyógyszerészi Vegytani Intézetben folytatta munkáját. Kőszegi Dénes professzor nyugállományba vonulása után, 1963. szeptember 1-jétől az Intézet megbízott vezetője, majd 1964. július 19-étől másfél évtizeden át, nyugalomba vonulásáig, igazgató professzora volt.

A kandidátusi fokozatot 1952-ben, az új tudományos minősítési rendszer bevezetésekor automatikusan kapta meg korábbi kiemelkedő tudományos munkája elismeréseként. A tudomány doktora akadémiai fokozatot 1963-ban nyerte el „Vizsgálatok a szerves kénvegyületek körében” c. értekezésével.

Szeretném kiemelni, hogy a hazai gyógyszerészeti tudományok területén dolgozók között Vinkler Elemér az egyik legelső volt, aki az akadémiai doktori fokozatot elérte.

Különösen a szerves kénvegyületek szintézise, szerkezetfelderítése és átalakulásai területén végzett kuta-

*Dr. Vinkler Elemér emeritus professzor, a SZOTE nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanára hamvasztás előtti búcsúztatásán, Szegeden a Belvárosi Temető Ravatalozójában 1996. január 30-án elhangozott búcsúztató.

tásai maradandóak. Szabó Jánossal, Klivényi Ferencsel, Stájer Gézával és Lázár Jánossal publikált munkáit a monográfiák behatóan tárgyalják. A szerves kénvegyületek terén Vinkler professzor által kezdett kutatásokat tanítványai és a tanítványok tanítványai ma is művelik.

Nemzetközileg elismert kutatásai résztvevőiként munkatársai, Klivényi Ferenc, Szabó János és Stájer Géza a Szegedi Gyógyszerésztudományi Karon dolgozó oktatók közül a legelsőként 1969, 1970 és 1976-ban szereztek kandidátusi minősítést. Lázár János később megvédett kandidátusi értekezése is Vinkler professzor irányításával végzett munkákon alapul.

Vinkler professzor gyógyszeranalitikai munkássága is jelentős. Főként a szerves gyógyszer-molekulák színreakcióinak reakciómechanizmus-felderítése terén elért eredményei figyelemre méltóak. E munkák műszeres vizsgálatait Sohár Pál professzorral kooperálva végezte.

Nagynevű elődöm tudományos eredményei és nemzetközi elismertsége alapján joggal kaphatott volna nagyobb lehetőségeket, jobban felszerelt intézetet. Ez a társadalomnak, az egyetemnek lett volna hasznos, hiszen lehetőségeit sohasem maga, hanem munkatársai és a gyógyszerész és kémiai tudomány számára használta. Intézetének műszerezettsége – különösen intézetvezetésének utolsó néhány évében – számos más gyógyszerészeti intézethez hasonlóan, a kor követelményei által megkívánt szint alatt volt. Ennek ellenére Vinkler Elemér hitt el, példamutatóan oktatott. Tudományos munkáját nagyfokú igényességgel végezte. Az akkor már nélkülözhetetlen nagyműszerek hiányát kooperációkkal, a vegyszerhiányt ipari megbízások vállalásával küszöbölte ki. A viszonylag mostoha körülmények között is nemzetközi szinten követett és számon tartott, időtállóan bizonyult eredményeket ért el.

Kiváló tudós és nagyszerű ember volt. Példamutató volt mélyen humánus magatartása. Nemcsak széleskörű szakmai ismeretei, hanem az irodalom és művészetek terén való sokoldalú tájékozottsága is elismerést és tiszteletet ébresztett. Halkan mondott megjegyzései, találó értékelései mindig figyelmet keltettek és maradandó értékűnek bizonyultak.

Nyugalomba vonulásakor a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki.

Minden kitüntetésnél többet jelent számára, hogy kutatási témái ma is tovább élnek és az általa vetett mag bõ termést hozott. Megtiszteltetés számunkra, hogy az általa teremtett lehetőségeket továbbépítve dolgozhattunk és dolgozhatunk.

Vinkler Elemér professzor kapcsolata az Intézet nyugalomba vonulása után is szoros maradt. Szívesen hallgattuk a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem emeritus professzoraként adott tanácsait, tanulmányos történeteit, visszaemlékezéseit. Boldogok voltunk, hogy az egyetem nagy időket látott egyik reprezentánsa, a nemzetközi hírű tudós visszaemlékezéseit hallhattuk Szent-Györgyi Albertől, Széki Tiborról, Bruckner Győzőről, Fodor Gáborról, Krámlí Andrásról és másokról, akikkel együtt dolgozott. Nekem, a későbbi Fodor tanítványnak különösen meleg érzés volt halálani emlékezéseit a fiatal Fodor Gáborról, akinek gyakorlatvezetője volt és akit Ő javasolt az intézetbe.

Tizenöt éves intézetvezetői munkássága alkalmából 1979-ben, majd a 80. születésnapját ünnepelve, 1989-ben rendeztek tiszteletére emlékezetes ünnepi tudományos ülést a Gyógyszerésztudományi Karon (*Gyógyszerészet*, 1990. febr., 95–97. old.) 85. születésnapjára tanítványa, Stájer Géza professzor, a Gyógyszerésztudományi Kar dékánja közölt meleghangú méltatást a *Gyógyszerészet* című folyóiratban (*Gyógyszerészet*, 1994. szept., 691–692. old.). Még egy hónapja sincs, hogy az újról fogadáson fiatalabb pályatársai között megjelent. Váratlanul ért és megrendítő volt halálának híre. Nehéz szavakat találni szomorúságunkra, hogy most már végső búcsút kell vennünk Vinkler Elemér professzortól, a nemzetközileg jól ismert tudóstól, a példamutató tanártól, a mély humánumú embertől.

Ezekkel a gondolatokkal búcsúztatom a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem, a Gyógyszerésztudományi Kar, a Gyógyszerkémiai Intézet, a Szegedi Akadémiai Bizottság Kémiai Szakbizottsága és a Magyar Kémikusok Egyesülete Csongrád Megyei Csoportja nevében.

Elemér Bátyám! Munkádat folytatjuk, emlékedet megőrizzük!

Dr. Bernáth Gábor